

Field : Communication

Type : Research Article

Received: 10.12.2018 - *Accepted*: 17.12.2018

Sosyal Paylaşım Siteleri ve Demokratikleşme İlişkisi: Facebook Örneği*

Serdar ÇİL*, Yusuf YURDİGÜL**

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Radyo Televizyon Teknolojileri Programı, Muğla, TÜRKİYE

**Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo TV ve Sinema Bölümü, Erzurum, TÜRKİYE

Email: serdarcil@mu.edu.tr, yurdigul@atauni.edu.tr

Öz

Günümüzde demokratik yönetimlerin bir çıkmaza girdiği ve temsil sisteminin toplumların yönetsel taleplerini karşılamadığı görülmektedir. Bu sebeple halkın yönetime katılımını artırmak ve sistemi tekrar benimsemelerini sağlamak için farklı arayışlara girilmektedir. Bu süreçte ise öne çıkan en önemli araç internet ve yeni medya olarak görünmektedir.

Demokratik yönetimlerin daha katılımcı bir yapıya kavuşmaları için internet, özellikle de yeni medya araçlarına ve bu ortamda geliştirilecek uygulamalara yönelik büyük beklentiler içerisinde girilmektedir. Facebook ise bu beklentilere karşılık vermesi beklenen en yaygın sosyal paylaşım sitesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda Facebook'u aktif olarak kullanan kişilere uygulanan anket çalışmasında demokrasiye ve Facebook'a yönelik algıları ortaya konulmaya çalışılmış ve bir demokratikleşme aracı olarak Facebook'u algılayış biçimlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Facebook; Demokrasi; Yeni Medya; Sosyal Paylaşım Siteleri

* Bu makale Serdar Çil'in "Sosyal Paylaşım Siteleri ve Demokratikleşme İlişkisi: Facebook Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Social Sharing Sites and Democrazitation Relation: Facebook Example

Abstract

Today democratic governments seem to be in aporia and representational system seems to be far off in meeting societal demands for governance. For this reason, there are various pursuits to make he people participate in the goverment thereby accept the system. In this pursuit, the most important instruments under consideration are the internet and the new media.

There are great expectations from the internet, especially from the new media and applications developed for and within this medium to help make democratic goverments more participant. Facebook seems to be the most common application that could meet these high expectations.

This study aims to present the results of a survey designed to measure perceptions of democracy and Facebook application among a sample of people actively using Facebook. It tries to understand how these people perceive Facebook as a means of democratization.

Keywords: Facebook; New Media; Democracy; Social Network

1. Giriş

İnsanlığın Antik Yunan ile başlayan demokrasi macerası günümüze kadar farklı arayışlarla, gelişim ve dönüşümlerle devam etmiştir. Gelişen ve dönüşen toplum yapısıyla birlikte demokrasi kavramı daha çok tartışılmaya başlanmış ve modern demokrasi kuramları geliştirilmiştir. Bu kuramlar içerisinde en fazla yaygınlık kazanan ve uygulanan (uygulanabilen) ise liberal temsili demokrasi kuramı olarak görünmektedir. Ancak değişen ve dönüşen toplumsal yapılarda bireylerin ihtiyaç ve öncelikleri değişmekte ve bu bağlamda yönetimlerden talepleri de farklılaşmaktadır. Daha fazla hak ve hürriyet, yönetime daha fazla katılım, bireysel anlamda daha fazla özgürlük isteyen yurttaşlar bu taleplerine karşılık bulamayınca özellikle Batı toplumlarında, yönetimlerle bağlarını zayıflatmış, seçimlere dahi yeterince ilgi göstermemeye başlamıştır. Bu sebeple de yönetimler halkı tekrar sistemle barıştırmak ve sistemin devam etmesini sağlamak için farklı arayışlara girmişlerdir. Bu süreçte ise Atina'daki gibi bir doğrudan demokrasi modelinin uygulanamazlığı göz önünde bulundurularak “katılımcı demokrasi” modeli giderek tartışılan ve uygulanmasına yönelik arayışlar içerisinde girilen bir demokrasi modeli olmuştur.

Bilgi toplumu bireylerinin, yönetsel anlamda daha fazla özgürlük, yönetime daha fazla katılım çabalarının; yönetimlerin temsil sistemine inancı zayıflayan halkı tekrar sistemle barıştırmak adına içine girdikleri çabaların ve elinde bulundurduğu gücü kaybetmek istemeyen ve bilgiyi kontrol altında tutmak isteyen egemen güçlerin çabalarının; ortak noktasında yer alan internet ve sosyal paylaşım siteleri, daha katılımcı bir demokrasi modeli oluşturmak adına kendisinden önemli değişimler beklenen araçlar olarak tartışılmaktadırlar.

İnternet ve sosyal paylaşım sitelerinin demokratikleşmeye katkı sağladığını öne süren görüşler olmakla birlikte bu alanların demokrasinin gelişimine herhangi bir katkı sağlamadığını ve hatta aksi yönde demokratik düşünce yapısına zarar verdiğini ve mevcut durumu sağlamlaştırdığını savunan görüşler de mevcuttur. Ancak tüm bu görüşlere rağmen siyasi aktörlerin, toplumsal örgütlenme ve oluşumların da bu alanlarda var olma çabasına girdikleri görülmektedir. Yöneticiler bu alanları kitlelerle buluşmak için aktif olarak kullanırken, kitlelerin de toplumsal hareketlerde bu alanı örgütlenme ve seslerini duyurma adına aktif olarak kullandıkları görülmektedir. Bu bağlamda ise en yaygın kullanıma sahip sosyal paylaşım sitesi olan Facebook ön plana çıkmaktadır.

Aynı isimli doktora tez çalışmasından üretilen bu makale “Demokratik Bir Mecra Olarak Sosyal Paylaşım Siteleri: Facebook ve Demokrasi İlişkisi” başlıklı bildirinin geliştirilmiş ve güncellenmiş halidir. Çalışmada Facebook ekseninde sosyal paylaşım siteleri ve demokratikleşme ilişkisini ortaya koymaya çalıştığımız araştırmamıza geçmeden önce temel bir kavram olarak “demokrasi” ve araştırmaya zemin oluşturması açısından sosyal paylaşım siteleri ve demokrasi ilişkisine yönelik tartışmalar kısaca ele alınacaktır. Araştırma kısmında ise bireylerin Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları bağımsız değişkenler ekseninde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2. Demokrasi ve Katılımcı Demokrasi

Demokrasi kelimesinin etimolojik olarak kökeni demos (halk) ve kratia (iktidar) kelimelerine dayanır ve en basit tanımla halkın iktidarı anlamına gelmektedir. Spitz demokratik devleti diğer devletlerden ayıran iki özelliğe dikkat çeker. (Spitz, 1994:24) Birincisi zıt fikir ve kanaatlerin serbestçe çarpışması ikincisi ise idare edenlerin idare edilenlere karşı anayasaya dayanan mesuliyetidir. Yani demokrasilerde vatandaşların fikir hürriyeti çerçevesinde tartışarak ve hatta fikirleri çerçevesinde örgütlenerek içinde yaşadıkları düzenin oluşmasına ve yaşamasına katılmaları gerektiğini belirtir. Öte yandan vatandaşların yönetenlere karşı hukukun üstünlüğü ilkesi ile korunmasına ve yönetenlerin sorumluluğuna dikkat çeker. Lijphart ise ideal demokratik sistemi halkın isteklerini tam olarak karşılayan, halkın tercihleri doğrultusunda oluşan ve halkın tercihlerine bağlı olarak etkinlikte bulunan bir yönetim şekli olarak tanımlarken bu şekilde bir demokratik yönetimin insanlık tarihi boyunca ulaşılamayan ve belki de ulaşılamayacak ancak ulaşılmak istenen bir düş olduğunu söylemektedir. (Lijphart, 1984:1) Belirtildiği gibi demokrasi ile ilgili tartışmalar ilk olarak kavramın tanımlamasından başlamaktadır ki bu noktada bile henüz bir görüş birliğine varılamamıştır. Öte yandan ideal demokrasinin nasıl olması gerektiği, demokratik bir yönetim şeklinde halkın yetkilerini nasıl kullanacağı ve bu yetkilerin neler olacağı da üzerinde uzlaşılammış konulardandır. Atina sitelerindeki gibi (köleler ve kadınları dışlarsa da) doğrudan bir demokrasi modelinin bugünün nüfus olarak kalabalık toplumlarında uygulanamazlığı, öte yandan böyle bir modele de duyulan özlem, yeni demokrasi modellerinin arayışını getirmektedir. Yaygın olarak uygulanan temsili demokrasilerde halk yetkilerini temsilcilere devretmektedir. Ancak sadece seçim dönemlerinde yetkilerini kullanmak ve geri kalan zamanlarda karar alma süreçlerinin dışında kalmak günümüz insanı için yeterli olmamaktadır. Daha fazla özgürlük ve karar alma süreçlerine daha fazla katılım isteyen yurttaşlar, bu istekleri karşılık bulmadığında seçimlere katılmayarak, boykotlar ve protestolar düzenleyerek sisteme olan tepkilerini göstermekte ve sistemin varlığını tehdit etmektedirler. İktidarlar ise halkın mevcut sisteme olan bağlılığını artırmak ve dolayısıyla sistemin devamı için arayış içine girmektedirler. Katılımcı demokrasi ise bu bağlamda ortaya konulan bir demokrasi modelidir.

Katılımcı demokrasi kuramı modern demokrasi kuramları öncesi şekillenmiş ve sonrasında modernize edilen ve uygulanabilirliği artırılmaya çalışılan bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha çok temsili demokrasinin yetersizliği ve doğrudan demokrasinin uygulanamazlığının ortasında bir nokta oluşturmaya çalışılan bu kuramın öncülerinin esas savundukları; halkın kendisiyle ilgili kararlarda daha etkin rol alması gerektiğidir.

Katılımcı demokrasi kuramı, oy kullanma hakkına sahip olanlar çerçevesini genişletmek ve oy verenlerin kamusal işler konusunda konuşma, irade oluşturma ve karar vermeye katılımını yaygınlaştırmak ve yoğunlaştırmak ister. (Schmidt, 2001:164)

Katılımcı demokrasiyi parlamenter demokrasi ile doğrudan demokrasi arasında bir noktaya oturtan Zavala, yerel düzeydeki güçlü örgütlenmelerle, özellikle yoksul bölgelerde, demokrasinin yaratmış olduğu gelir dağılımı ve ifade eşitsizliğinin ortadan

kaldırılabilirliğini düşünmektedir. Zavala'ya göre katılımcı demokrasinin özünü, kararlara katılma ve birlikte belirleme hakkı yani vatandaşların kendi kentleri, mahalleleri, vergi paraları ve kamusal bütçeleri konusunda kolektif karar ve erk sahibi olma hakları oluşturmaktadır. Zavala katılımcı demokrasinin seçim günü dışında insanlara belirleme hakkı tanımayan geleneksel temsili parlamenter demokrasiden bir adım daha ileride olduğunu belirtir. (Zavala, 2006:18-19)

Katılımcı demokrasi kuramına da diğer demokrasi kuramları gibi birçok eleştiri yöneltmiştir. Yurttaşların ve erdem kavramının öneminin abartıldığı, azınlık veya çoğunluk despotizmine dönüşebilme ihtimali, aşırı katılımın siyasal istikrarı bozabileceği ve demokrasinin işleyemez hale geleceği gibi eleştiriler bunlardan bazılarıdır.

Katılımcı bir demokrasi modeli oluşturmada yeni iletişim teknolojilerinden önemli dönüşümler beklenmiş ve bu teknolojiler aracılığıyla sınırlı alanlarda da olsa Teleoy, elektronik oylama, Telenor gibi birçok uygulama denenmiştir. Son dönemlerde ise gücü oldukça artan internet ve sosyal paylaşım sitelerinden katılımcı bir demokrasi modeli noktasında önemli katkılar beklenmektedir.

3. Sosyal Paylaşım Siteleri ve Demokrasi

Sosyal paylaşım siteleri insanlara çevrimiçi profiller oluşturma ve bu profilleri diğer insanlarla paylaşma fırsatı veren bir grup web sitesidir. (Barnes, Akt: Timm, Duven, 2008:89) Boyd&Ellison ise sosyal paylaşım sitelerini bireylerin sınırlı bir sistem içerisinde genel veya yarı genel profiller oluşturmaya, bağlantılar paylaşmasına ve başkalarının paylaştıkları bağlantıları görerek onlar arasında geçiş yapmasına izin veren web tabanlı servisler olarak tanımlarlar. (Boyd, Ellison, 2008:211) Sosyal paylaşım ağları, Web 2.0 aracılığıyla önemli gelişmeler göstermiştir. Özellikle bu ağlar üzerinden kullanıcılara sunulan uygulamalar toplum üzerinde derin bir etki oluşturmuştur. Tek yönlü bilgi ve veri akışı Web 2.0 ile son bulmuştur. Çift hatta çok yönlü iletişim imkânı etkileşim kavramını ortaya çıkarmış, böylelikle etkileşim sosyal paylaşım ağlarının meydana gelmesini sağlamıştır. (Kırık, 2013:73)

İnternetin ortaya çıkışı, gelişimi ve yaygınlaşmasıyla birlikte bu sürecin siyasal yapıda da etkili olacağı ve katılımcı bir demokrasi modelinin geliştirilmesi için kullanılabileceği tartışılmaya başlanmıştır. Son dönemlerde ise bu tartışmanın odak noktasına her geçen gün yaygınlığını ve toplumsal yapıdaki rolünü artıran sosyal paylaşım siteleri oturmuştur. Her geçen gün kullanıcı sayılarını artıran bu alanların, siyasi ve sosyal konularda da kullanımı artmakta ancak demokratikleşmeye katkı sağlayıp sağlamayacakları yönündeki tartışmalar da bu paralelde süregelmektedir.

İnternet ve sosyal paylaşım sitelerinin demokratikleşme alanında sunduğu avantajların başında özgür bir iletişim ortamı gösterilmektedir. Katılımcı bir demokrasi modelinin oluşmasının temelini özgür bir iletişim ortamına bağlayan görüşe göre bireyler bilgiye ulaşip bilgiyi yayabildikleri ölçüde demokratikleşme sağlanabilecektir. Buna göre sosyal

paylaşım siteleri kullanıcıların içerik oluşturmalarına, paylaşımlarına ve başkaları tarafından oluşturulan içeriklere ulaşmalarına imkân sunmakta ve bu anlamda özgür bir iletişim ortamı olarak demokrasinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Geleneksel medyada kendine yer bulamayan gruplar bu alanlarda örgütlenebilmekte ve oluşturdukları alternatif medya kanalları ile seslerini diğerlerine duyurabilmektedirler.

İnternette birlikte ortaya çıkan bu alternatif medya kanalları, mobil teknolojilerin gelişimiyle birlikte “yurttaş gazeteciliği” adı verilen kavramın gelişim rüzgârını da arkasına alarak ilerlemektedir. Mobil teknolojiler sayesinde yurttaşlar, şahit oldukları olayları akıllı telefonları ile kayıt altına alabilmekte, yine aynı araçlardan Facebook, Twitter, YouTube gibi sosyal paylaşım sitelerine yükleyerek geniş kitlelerle kolayca paylaşabilmektedirler. Bu sayede de geleneksel ve kartel medyanın görmezden geldiği veya önemsiz gördüğü konular halkla buluşmakta ve oluşan kamusal alanlarda bu konular üzerine tartışılarak kamuoyu oluşturulabilmektedir.

Sosyal paylaşım sitelerinin yurttaşların bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, oluşan sanal kamusal alanlarda siyasi konular hakkında görüşlerini belirtmesine yardımcı olduğu, yurttaşların politik kimliklerini kazanmasına yardım ettiği ve örgütlenmelerini sağlayarak kitlesel tepkilerle yönetime katılmalarını sağladığı da savunulmaktadır. Ayrıca katılımcı bir demokrasi modeli için vazgeçilmez olan sivil toplum kuruluşları da fiziksel ortamlardaki varlıklarını sanala da taşıyarak bu alanlarda kendilerini ifade etmeye ve bu alanların sunduğu fırsatlardan yararlanarak yeni destekçiler kazanmaya çalışmaktadırlar.

Sosyal paylaşım siteleri siyasi liderler ve seçmenlerin de buluşması noktası konumuna gelmiştir. Bu alanlarda siyasiler seçmenlerine seslenebilirken, seçmenler ise siyasi partileri ve liderlerini takip edip onlarla iletişime geçebilmekte ayrıca karşıt siyasi görüşlerle tartışabilmektedir.

İnternet ve sosyal paylaşım sitelerinin demokrasinin gelişimine katkı sağlayacağını savunan görüşler olmakla birlikte aksi yönde görüşler de mevcuttur. Sosyal paylaşım sitelerinde verilen tepkilerin sanal ortamlarla sınırlı kaldığı ve sadece kullanıcılara sanal tatminler yaşattığı, bu alandaki tepkilerin yönetimler tarafından ciddiye alınmadığı, bilgi kirliliği olduğu, bu alanlarda oluşan tepkilerin egemen güçlerce yine bu alanda daha sokağa inmeden pasivize edildiği veya yönlendirildiği, gözetim toplumu oluşturduğu, bu alanların demokratikleşmeye katkı sağlayacağı görüşüne yönelik getirilen başlıca eleştirilerdir.

Araştırmaya zemin oluşturulması açısından demokrasi, sosyal paylaşım siteleri ve demokrasi gibi temel kavramlar sunulduktan sonra dünyada ve ülkemizde en yaygın olarak kullanılan sosyal paylaşım sitesi: Facebook’un (Global Digital Report 2018, 2018) demokratikleşme ile olan ilişkisini ortaya koymaya çalışan araştırmamıza geçilecektir.

4. Materyal ve Yöntem

Amaç

Bu araştırmanın amacı bireylerin demokrasi algılarını, Facebook ve ülkemiz özelinde sosyal paylaşım sitelerini kullanım şekillerini, iletişim aracı olarak sosyal paylaşım

sitelerini algılayış biçimlerini, bu alanlara karşı güven algılarını ve bu ortamlarda geliştiği düşünülen toplumsal hareketlere karşı algılarını ortaya koyarak bu alanların daha katılımcı bir demokrasi modeli oluşturması yönündeki beklentilerin toplum nezdinde nasıl karşılık bulduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmada dünya ve Türkiye genelinde en çok kullanıcıya sahip sosyal paylaşım sitesi olan Facebook inceleme alanı olarak seçilmiştir. Bireylerin daha yoğun olarak kullandığı ve gelişmiş gizlilik ayarları sayesinde bireye daha rahat kendini ifade etme şansı veren Facebook'un ülkemizdeki kullanıcı sayısı da dünya sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadır. Bu nedenlerle çalışmanın kapsamı; ülkemizdeki Facebook kullanıcılarının sosyal paylaşım siteleri ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algılarını ortaya koymak amacıyla bu şekilde oluşturulmuştur.

Önem

Araştırma temsili demokratik sistemin tıkanıklıklarının giderilmesi ve daha katılımcı bir yönetim anlayışının olabirliğini ve bu aşamada sosyal paylaşım sitelerinin rolünü ve toplumun bu alanlara yüklenen beklentiyi ne denli benimsediğini koymak adına önem taşımaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bireylerin bu alanlara yönelik algılarını ve kullanım şekillerini de ortaya koyarak katılımcı bir demokrasi modeli için sosyal paylaşım sitelerinin nasıl bir rol oynayabileceği konusunda ilerde yapılabilecek çalışmalara katkı sağlayacaktır.

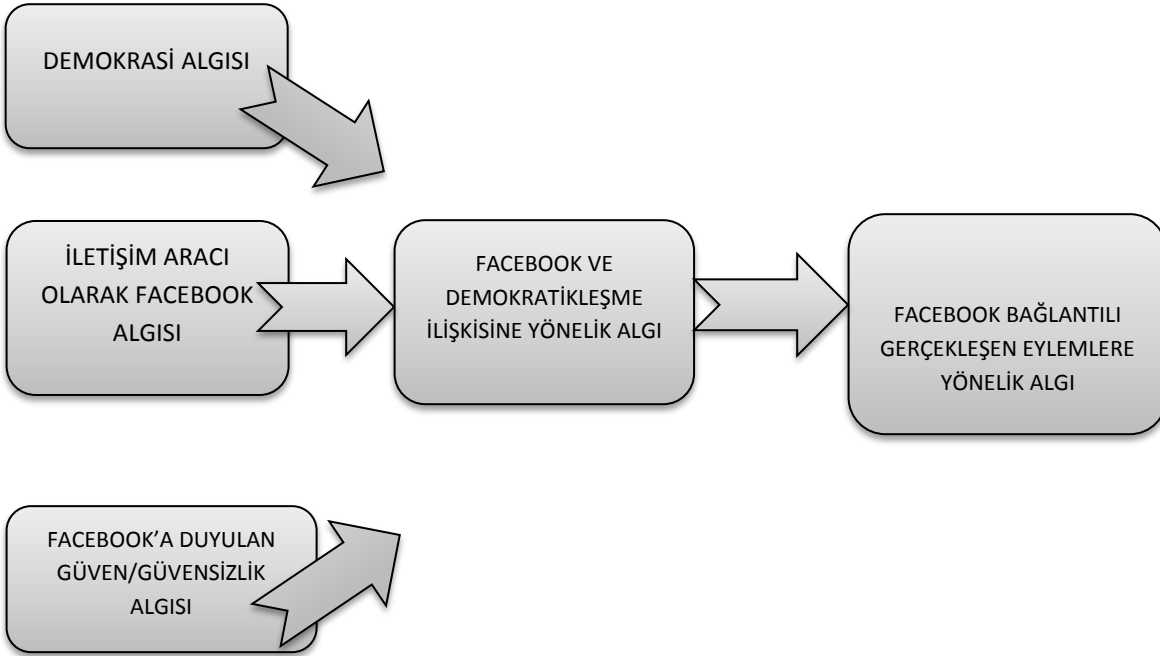
Sınırlılıklar ve Varsayımlar

Araştırma evreninin geniş olması ve tüm Türkiye'de yayılmış Facebook kullanıcıları ile yüz yüze görüşme ve anketi uygulama imkânı bulunmadığından anket çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Anket uygulaması sırasında kullanıcılar ile birlikte olunamaması bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmaktadır ancak bu durumu aşmak adına anket uygulanan kişilerle iletişim bilgileri paylaşılmış ve bazı kullanıcılardan anketle ilgili geri dönüşler alınmıştır. Anket uygulamalarında en sık karşılaşılan sınırlılıklardan biri de anket uygulanan kişilerin verdiği cevapların doğruluğundan emin olunamamasıdır. Bu sınırlılık da veri analizi yapılırken çelişkili ve gelişigüzel doldurulmuş anket formlarının elenmesiyle aşılmaya çalışılmış ancak genel anlamda kullanıcıların doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırmada Şekil 1’de verilen model oluşturularak “Demokrasi Algısı”, “İletişim Aracı Olarak Facebook Algısı” ve “Facebook’a Duyulan Güven/Güvensizlik Algısı”nın “Facebook ve Demokratikleşme İlişkisine Yönelik Algı”ya ve bu algının da “Facebook Bağlantılı Gerçekleşen Eylemlere Yönelik Algı”ya etkisi olduğu varsayılmış ve varsayılan bu ilişkiyi ortaya çıkarmak adına oluşturulan soruları test etmek için anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Oluşturulan model ekseninde araştırmanın temel hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur:

H1: Kişilerin demokrasi algısı ile Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları arasında ilişki bulunmaktadır.

H2: Kişilerin iletişim aracı olarak Facebook’u algılama biçimleri ile Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları arasında ilişki bulunmaktadır.

H3: Kişilerin Facebook’a yönelik güven/güvensizlik algıları ile Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları arasında ilişki bulunmaktadır.

H4: Kişilerin Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algılarını etkilemektedir.

Ayrıca araştırma kapsamında, araştırmayı destekleyici diğer bulgulara ve ilişkilere yönelik sorular da yöneltilecek bireylerin davranış, tutum ve algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Alan araştırması yöntemi ile yapılan bu çalışmada anket tekniğine yer verilmiştir. Anket tekniği oldukça yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler veya sorgulama takımı aracılığıyla belli bir nüfusu temsil edecek çok sayıda denekten bilgi toplayarak, toplumsal verinin toplanması ve çözümlenmesi yöntemidir. (Berger, Akt. Geray, 2011:135) Anket yönteminin olumlu yönleri kısa sürede, düşük maliyetle, çok sayıda kişiden doğru bilgi almak olarak sıralanırken beyana dayalı olması ve deneklerin anketi algılama düzeyine göre şekillenmesi ise olumsuz yönleri olarak gösterilebilir. (Arıkan, 2005:107-108)

Araştırma modeli ortaya konulduktan sonra bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki etkiyi ortaya koymak adına anket ve ölçek soruları oluşturularak çevrimiçi olarak Facebook kullanıcılarına uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki Facebook kullanıcıları oluşturmaktadır ki bu rakam daha önce de değinildiği üzere 40 milyon civarındadır. Örneklem belirlenirken 1000 kişi üzerindeki gruplarla çalışılması durumunda 0.05 oranında kabul edilebilir hata payı için gereken örneklem büyüklüğü 384 kişidir. Çalışmamızda ise 724 kişiye anket uygulanmıştır ki bu sayı güvenilir bir veri elde edebilmek için gerekli sayının oldukça üzerindedir. Çalışmada maddi kısıtlılıklar ve her bölgedeki Facebook kullanıcılarına ulaşmanın zorluğu dikkate alınarak ve geniş bir örneklem kümesine ulaşmak amacıyla çevrimiçi anket yöntemi uygulanmıştır. Örneklem grubu Türkiye'de bulunan Facebook kullanıcıları içerisinde rastgele seçimle oluşturulmuştur.

Anket Sorularının Hazırlanması

Araştırma kapsamında uygulanacak anket soruları için öncelikle araştırma modeli oluşturulmuş ve bu modeldeki değişkenleri belirlemek amacıyla her değişkene yönelik 5'li likert yöntemiyle sorular hazırlanmıştır. Ayrıca Facebook kullanım alışkanlıkları, demografik özellikler ve demokratik tutumları belirlemeye yönelik seçmeli sorular da ankete eklenmiştir. Demokrasi algısını belirlemeye yönelik sorular oluşturulurken literatür kısmında verilen demokrasinin temel ilkelerinin örneklem grubundaki algısını belirlemeye yönelik başlıklar belirlenmiş ve daha önce International Association For The Evaluation Of Educational Achievement (IEA) tarafından kullanılan demokrasi algısı ölçeğindeki sorulardan konumuz çerçevesindeki sorular ankete eklenmiştir. Yine diğer değişkenlere yönelik algıları ortaya koymak adına da literatürde geçen kavramlar ve başlıklar ışığında ölçek soruları hazırlanmıştır. Facebook kullanımına ilişkin sorular hazırlanırken de daha önce uygulanmış olan anketlerde bulunan başlıklardan faydalanılmıştır. Hazırlanan anket soruları hukuk, sosyoloji, iletişim, dilbilgisi ve

istatistik alanında uzmanlar tarafından incelenerek gerekli düzeltmeler yapılmış ve pilot çalışmaya geçilmiştir.

Anket sorularının her biri ön çalışmalar sonucunda hipotezlerin çözümü için yeterli görünse de değişkenleri ortaya koymak için oluşturulan soruların bir bütün olarak da hipotezlere cevap verip vermediğini belirlemek ve hangi soruların birbirleriyle gruplaşma yaptıklarını yani aynı amaca yöneldiklerini belirlemek amacıyla elde edilen verilere faktör analizi uygulanmıştır. SPSS programı ile yapılan faktör analizine sadece likert ölçeği ile oluşturulmuş sorulara ilişkin veriler dahil edilmiştir.

Tablo 1. Faktör Analizi Uygunluk Testi

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.919
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	8218,969
	df	351
	Sig.	,000

Tablo1’de görüldüğü üzere faktör analizi sonucunda KMO değerinin 0,919 değerine sahip olması 1,00’a yakınlığından dolayı ölçeğimizin faktör analizi için uygun sorulardan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Yine Barlett değerinin 0,000 olması da elde edilen verilerle faktör analizi yapılabileceğini bize göstermektedir.

Toplam varyansların elde edildiği kısımda ise ilk 5 bileşenin toplam varyansının %60,478 oranında olması ise verilerin ölçmeye çalıştığımız problemi açıklayabildiğini göstermektedir. Bu değer de yine düşük olmaması beklenmektedir.

Component Matrix tablosunda ise birden fazla bileşene düşen sorular tespit edilmiş ve diğer sorularla aynı grupta toplanamayan bu sorular ölçme kısmında faydalı olamayacağından çıkarılarak ankete son hali verilmiş ve örneklem grubuna uygulanmaya başlanmıştır.

Anket uygulaması tamamlandıktan sonra hipotez testleri ve ilişkileri test etmeden önce güvenilirlik analizi yapılmıştır. Likert ölçeği ile sorulmuş 27 adet soruya yapılan güvenilirlik analizinde Tablo 2’de görüldüğü gibi Cronbach's Alpha değeri 0,872 olarak çıkmış ve anketin yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Güvenilirlik Analizi

Cronbach's Alpha	Öge Sayısı
,872	27

5. Bulgular

Demografik Bulgular

Ankete katılan ve aktif Facebook kullanıcısı olan 724 kişinin 310 tanesi (%42,3) kadın, 414 tanesi ise (%57,7) erkek kullanıcılardan oluşmaktadır. Anketi yanıtlayan Facebook kullanıcılarının büyük çoğunluğunu 18-24 yaş aralığındaki kullanıcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ve cinsiyet dağılımı Facebook'un kullanıcı verileriyle benzeşmektedir. (Global Digital Report 2018, 2018) Katılımcıların 317 tanesi (%43,8) lisans mezunu olarak görünürken bunu 176 kişi (%24,3) ile ön lisans mezunları izlemektedir.

Facebook Kullanımına İlişkin Bulgular

Kullanıcıların %40,6'sı Facebook'ta günde ortalama 1-3 saat geçirirken %38,4'ü ise 1 saatten az zaman geçirdiğini belirtmiştir.

Facebook'u kullanım amaçlarına bakıldığında ise "Arkadaşlarımdan haberdar olmak", "Gündemi takip etmek", "Eğlenmek/Zaman geçirmek" ve "Bilgi edinmek" ilk sıralarda gelmektedir. Paylaşımlarda bulunulan konularda ise sırasıyla eğlence, eğitim, politika/siyaset ve kültür/sanat gelmektedir.

Verilere bakıldığında kullanıcıların Facebook'u en çok mobil olarak kullandıkları görülmüştür. Facebook'a en sık hangi yolla bağlandıkları sorulduğunda %75 gibi bir oran cep telefonu ile bağlandığını söylerken %11,7 ile dizüstü bilgisayarlar, %10,6 ile masaüstü bilgisayarlar ve %2,6 ile tablet bilgisayarlar gelmektedir.

Facebook'ta üye olunan gruplarla ilgili soruya verilen cevaplarda ise eğitim ile ilgili gruplar ön plana çıkmaktadır. Meslek grupları, spor ve sosyal konulu gruplar ise yine en fazla katılım gösterilen gruplardır.

Katılımcıların Gerçek Hayatta ve Facebook'taki Siyasal Tutumlarına İlişkin Bulgular

Ankete katılan kullanıcılara gerçek hayatta ve Facebook'ta takındıkları siyasi/sosyal tutumlara ilişkin de sorular yöneltilmiştir. Demokrasi algısı, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları belirlemek için sorulan sorularla ortaya çıkacak sonuçlar için bu sorulara verilen cevaplar da bir nevi zemin oluşturmaktadır.

Katılımcıların gerçek hayatta siyasi tartışma ve eylemlere yönelik katılım durumları Tablo 5’te belirtilmiştir. Buna göre katılımcılarının arkadaş çevresinde siyasi tartışmalar yapmayı tanımadıkları insanlarla yapmaya tercih ettikleri görülürken siyasi kararlarla ilgili gösteri ve yürüyüşlere katılanların oranı da %20’lerde kalmaktadır ki katılımcıların siyasi tutumlarını daha kapalı bir çevrede yaşadıkları görülmektedir. Bu aktivitelerin hiçbirine katılmadığını belirtenler ise hiç de azımsanmayacak şekilde %32 civarındadır.

Tablo 3. Katılımcıların Gerçek Hayatta Siyasi Tartışma ve Yürüyüşlere Katılımı

Aktiviteler	Frekans	Oran
		%
Arkadaşlarımla siyasi konulardaki tartışmalar	480	66,2
Tanımadığım kişilerle siyasi tartışmalar	104	14,3
Beğendiğim/Beğenmediğim siyasi kararlarla ilgili gösteri ve yürüyüşler	147	20,3
Hiçbiri	230	31,7

Katılımcıların siyasi partilere ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumları da yine siyasi/sosyal hayatta daha pasif bir tutum sergilediklerini, katılım göstermediklerini belirtmektedir. Katılımcıların sadece %13,8’i siyasi partilere üye iken bu oran sivil toplum kuruluşlarına üyelik aşamasında bir nebze artsa da yine düşük bir oranla %32,6 olarak görülmektedir.

Ankete katılanların gerçek hayattaki demokratik tutumlarının ardından Facebook’ta takındıkları demokratik tutumlara ilişkin sorular sorulmuştur. Öncelikle Facebook’ta siyasal/sosyal konularda etkinlikte bulunup bulunmadıkları sorulan katılımcılar bu soru ile ayrılarak katılım durumlarına göre farklı sorular yöneltilmiştir. “**Facebook’ta sosyal/siyasal konularda etkinlikte bulunur musunuz?**” sorusuna katılımcıların %47,3’ü (342 kişi) evet derken %52,7’si (382 kişi) hayır yanıtını vermiştir ve katılımcıların çoğunluğunun Facebook’u bir siyaset aracı olarak görmedikleri anlaşılmıştır.

Facebook’ta siyasi/sosyal konularda etkinlikte bulunmayan katılımcılara bunun nedeni sorulduğunda ise büyük çoğunluk bu alanın bir şeyleri değiştiremeyeceğini düşündüğünü

belirtirken bu cevabı siyasi konulara ilgi duymayanlar ve siyasi görüşünün gizli kalmasını isteyenler izlemektedir.

Facebook'ta siyasi sosyal konularda etkinlikte bulunanlara ise ne tür etkinliklerde bulunduğu sorulmuştur. Katılımcıların en fazla gerçekleştirdiği aktivite “Kendi sayfamda görüş ve düşüncelerimi ifade etmek”, “Görüşlerini beğendiğim yazar/ gazeteci vb. kişileri takip etmek”, “Sivil Toplum örgütlerinin sayfalarını takip etmek” ve “Siyasi/Sosyal mesaj vermek için profil fotoğrafımı değiştirmek” olarak sıralanmaktadır. Bu cevaplar doğrultusunda katılımcıların etkinliklerini kendi sayfaları ile sınırlı tuttukları ve sayfa veya kişileri takip ederek pasif bir şekilde gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Facebook'ta siyasi/sosyal etkinlikte bulunduğunu belirtilen katılımcılara Facebook'ta organize olan ve gerçek hayata yansıyan veya sanalda kalan etkinliklere katılım durumu sorulmuştur. Tablo 6 ve Tablo 7'de görüldüğü üzere Facebook'ta organize olan ve gerçek hayata yansıyan etkinliklere katılım oranı %48,5'lardadır. Genele vurulduğunda ise bu oran %22 gibi düşük bir oranda kalmaktadır. Bu oran sanal eylemlerde ise artış göstermekte ancak genele vurulduğunda yine %30 gibi düşük bir oranda kalmaktadır. Katılımcıların sanal ortamlarla kalan eylemlere katılım oranının gerçek hayata yansıyan eylemlere göre yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Facebook'ta Organize Gerçek Hayata Yansıyan Siyasi/Sosyal Etkinliklere Katılma Durumu

Facebook'ta organize olan ve gerçek hayata yansıyan bir siyasi/sosyal etkinlik davetine katıldınız mı?						
			Katıldım	Katılacağımı belirttim ama katılmadım	Katılmadım	Toplam
Facebook'ta sosyal/siyasal konularda etkinlikte bulunur musunuz?	Evet	Kişi Sayısı	166	25	151	342
		Yüzde	48,5%	7,3%	44,2%	100,0%

Tablo 5. Katılımcıların Facebook'ta Organize Sanal Ortamda Kalan Siyasi/Sosyal Etkinliklere Katılma Durumu

Facebook'ta organize edilen ancak sanal ortamda kalan bir siyasi/sosyal etkinliğe katıldınız mı?					
			Evet	Hayır	Toplam
Facebook'ta sosyal/siyasal konularda etkinlikte bulunur musunuz?	Evet	Kişi Sayısı	217	125	342
		Yüzde	63,5%	36,5%	100,0%

Katılımcıların tamamına “Facebook üzerinden organize olan ve hiçbir kuruluşa bağlı olmadan bağımsız olarak gerçekleşen siyasi ve sosyal konulu eylemlere katılıp katılmayacakları” sorulmuştur. Siyasi konulu bağımsız eylemlere katılım oranı %24’te kalırken sosyal konulu bağımsız eylemlere katılım oranı ise %34.2 şeklindedir. Görüldüğü üzere katılımcıların henüz Facebook temelli gerçekleşen eylemlere yeterli ilgiyi göstermediği görülmekle birlikte sosyal konulu eylemlerde siyasi konulu eylemlere göre daha istekli davrandıkları gözlemlenmektedir.

Araştırma Hipotezlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın temel hipotezlerine yönelik uygulanan analizler ve analizler sonucu elde edilen veriler aktarılacaktır.

H1: Kişilerin demokrasi algısı Facebook’un demokratikleşmeye sağlayacağı katkıya yönelik algılarını etkilemektedir.

Kişilerin demokrasi algısı (A) ve Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları (D) arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü ile ilgili sonuç almak için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmış ayrıca hipotezin doğruluğunu analiz etmek adına da Anova testi uygulanmıştır.

Seriye oluşturan birimlerin ölçülen değerinin toplamına serinin toplam değeri denir. Serinin toplam değerinin serinin birim sayısına bölümü ile elde edilen ölçüye aritmetik ortalama denilir. (Güriş & Astar, 2014:44)Aritmetik ortalama olarak da tanımlanan ortalama, merkezi eğilimi tanımlamak için en çok kullanılan yöntemdir. (Geray, 2011:49) Çalışmada sadece aritmetik ortalama değil, mod(Tekrar sayısı), medyan (ortanca)

değerlerine bakılarak, ortalama değerleri ile ilgili net sonuçlarla çalışmanın güvenilirliği artırılmıştır.

Kişilerin demokrasi algısı ve Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algılarını belirlemeye yönelik soruların ortalaması alındığında A için 3,2403 D için ise 3,9174 değerlerine ulaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların demokrasi algılarının yüksek yani “4-Katılıyorum” seçeneğine yakın olduğunu, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algılarında ise “3-Kararsızım” seçeneğine yakın durduklarını ve henüz Facebook’un demokrasinin gelişimine önemli katkılar sağlayacağı konusunda tereddütleri olduğunu söylemek mümkündür.

Bağımsız bir değişkenin bağımlı bir değişken üzerindeki etkisini incelemek ve hata oranını azaltmak adına “Tek Yönlü Anova” testi kullanılmaktadır. Tek Yönlü Anova testinde; bağımlı değişkenin bağımsız değişkenin düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, farklı gruplarda hesaplanan varyansların karşılaştırılması temeline dayanan F testi ile incelenmektedir. (Güriş & Astar, 2014:214-215) Açıklanmaya çalışılan hipotezde kişilerin demokrasi algısı bağımsız değişken olarak ele alınırken Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda değişkenlere uygulanan Anova testinde “p” değerinin “,000” yani $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. F yani Anova test değeri ise 498,467 olarak çıkmaktadır. Bu bağlamda değişkenler arası farklılığın olduğunu ve anlamlı, yorumlanabilir bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

Hipotez için uygulanan bir diğer test ise korelasyon testidir. Korelasyon ile birlikte, değişim gösteren iki veya daha fazla değişkenin aralarındaki ilişki incelenir. İlişkinin yönü, yani ters veya doğru yönlü olduğu ve ilişkinin kuvveti korelasyon katsayısı adı verilen bir katsayı ile belirlenir. Bu katsayı “Pearson korelasyon katsayısı” olarak da bilinmektedir. Aralarındaki ilişkinin inceleneceği değişken sayısı iki veya daha çok olabileceği gibi değişkenler arasında doğrusal veya doğrusal olmayan ilişki de olabilir. Korelasyon katsayısının değeri +1’e yaklaşıyorsa; değişkenler arasında doğru yönlü kuvvetli ilişki, -1’e yaklaşıyorsa değişkenler arasında ters yönlü kuvvetli ilişki vardır. Aynı şekilde korelasyon katsayısının değeri 0’a yaklaşıyorsa; işareti + ise doğru yönlü zayıf ilişki, işareti - ise ters yönlü zayıf ilişki olduğu anlaşılacaktır. (Güriş & Astar, 2014:249-252)

Korelasyon tablosu incelendiğinde $p = 0,00 < 0,005$ olarak bulunmuştur ve bu sonuç değişkenler arası anlamlı ve yorumlanabilir bir ilişki olduğunu göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı yani “R” değeri ise 0,639 olarak elde edilmiştir ki bu da değişkenler arası ortanın üzerinde doğru yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Korelasyon katsayısı, değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve kuvvetinin gösterirken; değişkenler arasındaki ilişkinin matematiksel yapısı hakkında bilgi vermez. Regresyon analizinde ise değişkenler arasındaki ilişki, matematiksel bir regresyon ile açıklanır. Basit doğrusal regresyon başlığında yer alan basit kelimesi, iki değişken arasındaki ilişkinin söz konusu olduğunu, doğrusal kelimesi ise değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal fonksiyon ile açıklandığını ifade etmektedir. Kısacası basit doğrusal regresyonda, iki

değişken arasındaki doğrusal ilişki incelenmektedir. (Güriş & Astar, 2014:249-252)
Regresyon analizi ile:

- Bağımsız değişken(ler)in, bağımlı değişkeni ne şekilde etkilediği,
- Bağımlı değişken üzerindeki değişimin ne kadarının bağımsız değişken(ler) nedeniyle ortaya çıktığı
- Bağımsız değişken(ler)in alacağı değerlere göre, bağımlı değişkenin değerinin ne olacağı belirlenmeye çalışılır. (Can, 2013:238)

Basit doğrusal regresyonda, iki değişken arasındaki doğrusal model ortaya konmaktadır. Bağımsız değişken(ler) ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin modellendiği doğrusal regresyon analizi bu anlamda en sık kullanılan modeldir.

Değişkenlere uygulanan doğrusal regresyon analizinin sonuçları incelendiğinde $p=0,000<0,05$ olarak bulunmuş ve demokrasi algısı ile Facebook ve demokratikleşme algısı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Tablodan elde edilen bir diğer önemli veri de determinasyon katsayısı olarak adlandırılan “R Square” yani “R²” değeridir. Determinasyon katsayısı (korelasyon katsayısının karesi) bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki değişimi açıklama oranıdır. (Can, 2013:243) $R^2=0,408$ değeri demokrasi algısının, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının anlamlı bir bağımsız değişkeni olduğunu göstermektedir. Demokrasi algısı Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıdaki değişimin yaklaşık %41’ini açıklamaktadır. Yaklaşık %59’luk kısım ise diğer faktörler olarak ifade edilebilir.

Regresyon analizi ile iki değişken arasındaki ilişkinin doğrusal matematiksel bir modelinin ortaya konulduğunu belirtmiştik. Bu anlamda bağımsız değişken olarak demokrasi algısı (X) ve bağımlı değişken olarak Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının (Y) regresyon modeli şu şekilde ortaya çıkmaktadır: $Y= 0,619X+0,815$

H2: Kişilerin Facebook’u nasıl bir iletişim aracı olarak algıladıkları Facebook’un demokratikleşmeye sağlayacağı katkıya yönelik algılarını etkilemektedir.

Kişilerin iletişim aracı olarak Facebook algıları (B) ve Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları (D) arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü ile ilgili sonuç almak için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmış ayrıca hipotezin doğruluğunu analiz etmek adına da Anova testi uygulanmıştır.

Kişilerin iletişim aracı olarak Facebook algıları ve Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algılarını belirlemeye yönelik soruların ortalaması alındığında A için 3,2403 D için ise 3,6540 değerlerine ulaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların iletişim aracı olarak Facebook algılarının “4-Katılıyorum” seçeneğine yakın olduğunu, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algılarında ise “3-Kararsızım” seçeneğine yakın olduklarını ve henüz Facebook’un demokrasinin gelişimine önemli katkılar sağlayacağı konusunda tereddütleri olduğunu ancak Facebook’u önemli bir iletişim aracı olarak gördüklerini söylemek mümkündür.

Açıklanmaya çalışılan hipotezde kişilerin iletişim aracı olarak Facebook algıları bağımsız değişken olarak ele alınırken Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları ise

bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda değişkenlere uygulanan Anova testinde “p” değerinin “,000” yani $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. F yani Anova test değeri ise 308,025 olarak çıkmaktadır. Bu bağlamda değişkenler arası farklılığın olduğunu ve anlamlı, yorumlanabilir bir ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

Korelasyon tablosu incelendiğinde $p = 0,00 < 0,005$ olarak bulunmuştur ve bu sonuç değişkenler arası anlamlı ve yorumlanabilir bir ilişki olduğunu göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı yani “R” değeri ise 0,547 olarak elde edilmiştir ki bu da değişkenler arası orta düzeyde doğru yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Değişkenlere uygulanan doğrusal regresyon analizinin sonuçları incelendiğinde $p = 0,000 < 0,05$ olarak bulunmuş ve iletişim aracı olarak Facebook algısı ile Facebook ve demokratikleşme algısı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. $R^2 = 0,299$ değeri ise iletişim aracı olarak Facebook algısının, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının anlamlı bir bağımsız değişkeni olduğunu göstermektedir. İletişim aracı olarak Facebook algısı, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıdaki değişimin yaklaşık %30’unu açıklamaktadır. Yaklaşık %70’lik kısım ise diğer faktörler olarak ifade edilebilir.

Bağımsız değişken olarak iletişim aracı olarak Facebook algısı (X) ve bağımlı değişken olarak Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının (Y) matematiksel regresyon modeli ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır: $Y = 0,517X + 1,352$

H3: Kişilerin Facebook’a yönelik güven/güvensizlik algıları Facebook’un demokratikleşmeye sağlayacağı katkıya yönelik algılarını etkilemektedir.

Kişilerin Facebook’a yönelik güven/güvensizlik algıları (C1 ve C2) ve Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları (D) arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü ile ilgili sonuç almak için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmış ayrıca hipotezin doğruluğunu analiz etmek adına da Anova testi uygulanmıştır.

Kişilerin Facebook’a güven algıları olumlu (C1) ve olumsuz (C2) olarak sınıflandırılmış ve bu algıların Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algılar ile ilişkisi ayrı ayrı irdelenmiştir. Her faktör için tanımlayıcı istatistik değerlerine bakıldığında C1 için 2,3490 ortalama değerine ulaşılırken C2 için ise 3,7578 ortalama değerine ulaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların olumlu algılar bazında 2,3490 ortalama ile “2-Katılmıyorum” seçeneğine yakın durduklarını yani Facebook’a tam anlamıyla güvenmediklerini söylemek mümkündür. Aynı şekilde Facebook’a duyulan güven algısını belirlemek için sorulan olumsuz algı sorularında da 3,7578 ortalama değerine yani “4-Katılıyorum” seçeneğine yakın durduklarını ve önceki faktörü destekler nitelikte yine Facebook’a güven duymadıklarını söylemek mümkündür.

Hipotezle ilgili sonuçlara ulaşılmaya çalışılırken C1 ve C2’nin D ile ilişkisi ayrı ayrı ele alınmıştır. İlk olarak C1 yani Facebook’a yönelik güven algısı bağımsız değişken olarak ele alınmış ve Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda değişkenlere uygulanan Anova testinde “p” değerinin “,000” yani $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. F yani Anova test değeri ise 109,954

olarak çıkmaktadır. Bu bağlamda değişkenler arası farklılığın olduğunu ve anlamlı, yorumlanabilir bir ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

Korelasyon tablosu incelendiğinde ise $p=0,00<0,005$ olarak bulunmuştur ve bu sonuç değişkenler arası anlamlı ve yorumlanabilir bir ilişki olduğunu göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı yani “R” değeri ise 0,364 olarak elde edilmiştir ki bu da değişkenler arası orta düzeyin altında doğru yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Değişkenlere uygulanan doğrusal regresyon analizinin sonuçları incelendiğinde $p=0,000<0,05$ olarak bulunmuş ve Facebook’a yönelik güven algısı ile Facebook ve demokratikleşme algısı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. $R^2=0,132$ değeri ise Facebook’a yönelik güven algısının, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının anlamlı bir bağımsız değişkeni olduğunu göstermektedir. Facebook’a yönelik güven algısı Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıdaki değişimin yaklaşık %13’ünü açıklamaktadır. Yaklaşık %87’lik kısım ise diğer faktörler olarak ifade edilebilir.

Bağımsız değişken olarak Facebook’a yönelik güven algısı (X) ve bağımlı değişken olarak Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının (Y) matematiksel regresyon modeli ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır: $Y= 0,390X+2,324$

Facebook’a yönelik güvensizlik algılarının bağımsız değişken Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıların ise bağımlı değişken olarak ele alındığı durumda uygulanan Anova testinde “p” değerinin “,009” yani $p<0,05$ olduğu görülmektedir. F yani Anova test değeri ise 6,838 olarak çıkmaktadır. Bu bağlamda değişkenler arası farklılığın olduğunu ve anlamlı, yorumlanabilir bir ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

Korelasyon tablosu incelendiğinde ise $p=0,005<0,05$ olarak bulunmuştur ve bu sonuç değişkenler arası anlamlı ve yorumlanabilir bir ilişki olduğunu göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı yani “R” değeri ise 0,097 olarak elde edilmiştir ki bu da değişkenler arası düşük düzeyde doğru yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Değişkenlere uygulanan doğrusal regresyon analizinin sonuçları incelendiğinde $p=0,009<0,05$ olarak bulunmuş ve Facebook’a yönelik güven algısı ile Facebook ve demokratikleşme algısı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. $R^2=0,009$ değeri ise Facebook’a yönelik güven algısının, Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının anlamlı bir bağımsız değişkeni olduğunu göstermektedir. Facebook’a yönelik güven algısı Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıdaki değişimin yaklaşık %1’ini açıklamaktadır. Yaklaşık %99’luk kısım ise diğer faktörler olarak ifade edilebilir.

Bağımsız değişken olarak Facebook’a yönelik güven algısı (X) ve bağımlı değişken olarak Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının (Y) matematiksel regresyon modeli ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır: $Y= 0,100X+2,863$

H4: Kişilerin Facebook’un demokratikleşmeye sağlayacağı katkıya yönelik algıları Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algılarını etkilemektedir.

Kişilerin Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları (D) ile Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algıları (E) arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü ile ilgili sonuç almak için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmış ayrıca hipotezin doğruluğunu analiz etmek adına da Anova testi uygulanmıştır.

Kişilerin Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları ve Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algılarını belirlemeye yönelik soruların ortalaması alındığında E için 3,0506 değerine ulaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algılarının “3-Kararsızım” seçeneğine yakın olduğunu ve katılımcıların Arap Baharı ve Gezi eylemleri gibi Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere ve bu eylemlerin demokrasinin gelişimine katkı sağladığı görüşüne katılmadıklarını, bu tür eylemlerle ilgili henüz bilgi ve karar sahibi olmadıklarını söylemek mümkündür. Öte yandan katılımcılar Facebook’un demokratikleşmeye katkı sağlayacağı görüşüne eylemlerden daha yakın durmakta ve eylemlerle ilgili ise kararsız görünmektedirler.

Açıklanmaya çalışılan hipotezde kişilerin Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algıları bağımsız değişken olarak ele alınırken Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algıları ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda değişkenlere uygulanan Anova testinde “p” değerinin “,000” yani $p < 0,05$ olduğu görülmektedir. F yani Anova test değeri ise 870,555 olarak çıkmaktadır. Bu bağlamda değişkenler arası farklılığın olduğunu ve anlamlı, yorumlanabilir bir ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

Korelasyon tablosu incelendiğinde $p = 0,00 < 0,005$ olarak bulunmuştur ve bu sonuç değişkenler arası anlamlı ve yorumlanabilir bir ilişki olduğunu göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı yani “R” değeri ise 0,739 olarak elde edilmiştir ki bu da değişkenler arası yüksek düzeyde doğru yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Değişkenlere uygulanan doğrusal regresyon analizinin sonuçları incelendiğinde $p = 0,000 < 0,05$ olarak bulunmuş ve Facebook ve demokratikleşme algısı ile Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algılar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. $R^2 = 0,547$ değeri ise Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algının, Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algıların anlamlı bir bağımsız değişkeni olduğunu göstermektedir. Facebook ve demokratikleşme ilişkisine yönelik algı, Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algılardaki değişimin yaklaşık %55’ini açıklamaktadır. Yaklaşık %45’lik kısım ise diğer faktörler olarak ifade edilebilir.

Bağımsız değişken olarak Facebook ve demokratikleşme algısı (X) ve bağımlı değişken olarak Facebook bağlantılı gerçekleşen eylemlere yönelik algıların (Y) matematiksel regresyon modeli ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır: $Y = 0,833X + 0,351$

6. Sonuç ve Tartışma

Son dönemlerde yeni iletişim teknolojileri bağlamında katılımcı demokrasi modeli arayışlarının ve tartışmaların temeline Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri oturmaktadır. Sosyal paylaşım sitelerinin; alternatif bir iletişim ortamı sunarak geleneksel

medyada yer bulamayan görüşlere kendilerini ifade imkânı sağlaması, bilgiye erişim ve bilgiyi yayma anlamında sunduğu fırsatlar, kamusal bir alan olarak düşüncelerin tartışma ve uzlaşmasına olanak tanınması ve bu sayede demokrasi kültürünün gelişmesine sunduğu katkılar, bireylerin politik kimlik kazanmalarını sağlaması, örgütlenme ve sivil toplum yapısının gelişmesine fırsatlar sağlaması ve siyasal iletişim imkânı sunarak yöneten ve yönetilenlerin etkileşime geçmelerini, şeffaf bir yönetim anlayışına olanak sunması gibi faktörler bu alanların demokratik bir toplum yapısının oluşmasına katkı sağlayacağı yönündeki beklentileri artırmaktadır. Öte yandan bu alanların bilgi kirliliği ve manipülasyona sebep olduğunu, gözetim toplumunu geliştirdiğini, parçalı ve çok merkezli olması nedeniyle örgütlü toplum yapısını oluşturamayacağını, kullanıcılara sanal tatminler yaşatarak tepkilerini bastırmalarını ve bu sayede sistemin devamına katkı sağladıklarını düşünen ve bu alanların sadece bu teknolojiyi kullanabilenlerle sınırlı kaldığını belirterek dijital uçurumlar oluşturduğunu düşünen görüşler de mevcuttur.

Bu tartışmalara, Facebook özelinde sosyal paylaşım siteleri ve demokratikleşme ilişkisini ülkemizdeki Facebook kullanıcılarıyla yapılan anket çalışmasıyla ortaya koymaya çalışan araştırmamız ile katkıda bulunulmaya çalışarak çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır.

Yeni iletişim teknolojileri, internet ve sosyal paylaşım sitelerinin kullanımı belirli bir bilgi ve kültür düzeyi gerektirmekte olup bu özellikler ise teknolojik gelişmelerle büyüyen bir nesil gerektirmektedir. Bu teknolojilerin ülkemize gelişi gecikmeli olsa da anket katılımcılarının demografik bilgilerine ve diğer araştırmalarda elde edilen verilere bakıldığında bu teknolojileri kullanan genç ve eğitimli bir kullanıcı kitlesiyle karşılaşmaktayız.

Ülkemizdeki Facebook kullanıcıları bu ortamlarda yoğun olarak zaman geçirmektedirler. Özellikle mobil teknolojilerin gelişimi bu oranları daha da artırmıştır. Ancak demokratik olarak önemli değişimler getireceği düşünülen bu ortamları kullanım yoğunluğumuzun aksine çok da nitelikli bir şekilde kullanmadığımız görülmektedir. Kullanıcılar genel olarak bu alanı sohbet ve eğlence amaçlı kullanmakta ancak bu alanların bilgi kirliliği yarattığı görüşünün aksine bilgiye ulaşma ve yayma amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu alanlardan beklenen değişimler paralelinde kullanım kültürünün geliştirilmesi ve bilinçli ve aktif bir kullanıcı kitlesi oluşturulması gerekmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu siyasi partilere veya sivil toplum kuruluşlarına üye olmadıklarını belirtmişlerdir. İnternet ve sosyal paylaşım siteleri ile halkın yönetime katılmalarını sağlamayı beklerken halkın gerçek hayatta dahi böyle bir talep içerisinde olmadığı görülmektedir. Genel itibarıyla katılımcıların demokrasi algısının yüksek olduğu gözlemlenen araştırmada siyasi tartışmaların demokrasinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülürken, uygulamada bu tür tartışmaların sadece kendi çevresiyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Aynı şekilde siyasi kararlarla ilgili gösteri ve yürüyüşlere katılım oranı da son derece düşüktür. Demokrasi algısı ve tanımının benimsenmesinde sorun görülmezken uygulamada ve demokrasi kültürünün oluşumunda henüz bir olgunlaşma yaşanmadığı görülmektedir.

Facebook'ta takınılan demokratik tutumlarda da katılımcıların yarıdan fazlası bir şeyleri değiştireceğini düşünmediğini, siyasi konulara ilgi duymadığını veya siyasi görüşünün gizli kalmasını istediğini söyleyerek Facebook'ta siyasal/sosyal konularda paylaşım da bulunmadığını belirtmektedir. Şüphesiz bu sonuçlarda Facebook'un henüz demokratik toplum yapısının gelişimi için belirleyici bir role sahip olamaması vardır. Ancak öte yandan gerçek hayatta olduğu gibi bu alanda da katılımcılar siyasete ilgi duymamakta veya bazı çekinceler veya engeller nedeniyle siyasi görüşünü açıklayamamakta, siyasi faaliyetlerde bulunmamaktadır.

Gerçek hayatta siyasi ve sosyal konulu gösteri ve yürüyüşlere katılım göstermeyen kullanıcıların bu tutumlarını Facebook'ta organize olan ancak gerçek hayata yansıyan eylemlere karşı da sürdürdüğünü görmekteyiz. Ancak Facebook'ta organize olan ancak gerçek hayata yansımayan, sanalda kalan etkinliklere katılım oranı ise bu kullanıcılarda daha yüksek çıkmaktadır. Bu durum ise Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinin katılımcılara sanal tatminler yaşattığını ve rahatlamasını sağladığını belirten görüşleri destekler niteliktedir. Ayrıca kendi çevresiyle sınırlı ve pasif bir siyasi tutum sergileyen katılımcılar sanal ortamlarla sınırlı etkinliklerde sadece kendi çevresiyle muhatap olduğu için de daha rahat hareket edebilmektedir. Kişi veya kurumlardan bağımsız olarak Facebook üzerinde organize olan eylemlere katılım oranının düşüklüğü de benzer nedenlerle açıklanabileceği gibi kullanıcıların iddia edildiğinin aksine sadece sosyal ağlar üzerinde var olan örgütlenmelere henüz yeterince ilgi göstermediği ve siyasette hala kişi veya kurumlara ihtiyaç duymalarıyla da açıklanabilir.

Demokratik tavır ve tutumları düşük olmasına karşın demokrasi algısı yüksek bir kullanıcı topluluğu bulunmaktadır. Yani neyin demokratik neyin anti-demokratik olduğunu bilmekte ancak uygulama kısmında sorunlar yaşamaktadır. Ancak katılımcılar Facebook'un demokratikleşmeye katkı sağlayacağı konusunda henüz bir karar verebilmiş değildir.

Kullanıcılar Facebook'u önemli bir iletişim aracı olarak algılamaktadırlar. Özellikle bu alanları sık kullananlarda bu oran daha da artmaktadır.. Bu algı ve Facebook'u demokratikleşme aracı olarak görmeleri arasında da pozitif yönde doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. İletişim aracı olarak Facebook algısı bu alanın demokratikleşmeye katkı sağlayacağı yönündeki algının %30'luk bir kısmını açıklamaktadır. Kullanım sıklıklarına göre bir ilişki kurulmaya çalışıldığında da bu ortamları sık kullananlarda bu alanları bir demokratikleşme aracı olarak görme oranı negatif yönde bir kayma göstermektedir.

Eleştirel görüşlere paralel olarak kullanıcıların önemli bir çoğunluğunun Facebook'u güvenilir bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu güvensizlik durumu Facebook'u bir demokratikleşme aracı olarak algılamaları noktasında çok küçük bir etki sağlamaktadır. Önceki bulgularla birlikte düşünüldüğünde katılımcıların bu ortamları bir demokratikleşme aracı olarak algılama süreçlerinde veya bu alanlarda siyasi/sosyal etkinlikte bulunup bulunmamalarında sanıldığının ve yaygın olarak tartışılanın aksine, öncelikle bu ortamlara güvenmemeleri, fişlenme ve gözetlenme korkusu, güvenlik endişeleri yatmamaktadır. Bu olumsuz algı ve pasif tutumların en önemli sebepleri gerçek

hayatta sahip oldukları demokrasi algısı, demokrasi kültürü ve demokratik tutumlar, iletişim aracı olarak Facebook'u algılayış biçimleri olarak görünmektedir.

Kullanıcıların Facebook bağlantılı gerçekleşen Gezi Parkı ve Arap Baharı gibi eylemlere yönelik de kararsız oldukları görülmektedir. Benzer şekilde gösteri ve yürüyüş hakkının uygulanmasının demokrasinin gelişimine katkı sağlayacağını düşünen kullanıcılar bu hakları kullanma konusunda pasif ve kararsız kalırken Gezi Parkı Eylemleri ve Arap Baharı gibi toplumsal hareketler konusunda da yine karar verememektedirler.

Araştırmanın sonucu genel itibariyle daha önce Pew Araştırma Merkezi tarafından yapılan araştırmayı destekler niteliktedir. Sosyal paylaşım siteleri henüz bir siyasal araç rolü kazanamamış, bireylerin siyasi görüşleri ve etkinliklerini önemli ölçüde etkileyebilecek bir yapıya ulaşamamıştır. Sosyal paylaşım sitelerinin demokratikleşme ve katılımcı bir demokrasi modeli oluşması sürecinde etkili bir unsur olması için yapılacak araştırmalara ve girişimlere katkı sağlamak adına araştırma sonucu elde edilen verilere ve ortaya çıkan yapıya dayanarak, sorunlar temelinde bazı öneriler sunulacaktır.

Demokrasi Kültürünün Gelişmemiş Olması: Sosyal paylaşım sitelerinin daha demokratik bir toplum yapısının oluşumuna katkı sağlayacağını beklemeden önce bu değişimin gerçek hayatta başlaması gerekmektedir. Şüphesiz bu süreçte en büyük rol ise yönetimlere düşmektedir. Araştırmada anlaşıldığı üzere yüksek olan demokrasi algısının davranış boyutuna taşınması sağlanmalıdır. Halkın zayıf olan siyasete katılım talepleri artırılmalı, toplumun her kesimin siyasetin içerisine girmesine olanak tanınmalı, bu konuda bireylerde mevcut çekince ve endişelerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Toplumsal yapı içerisinde yönetimler fikir ve ifade özgürlüğünün garantisi olmalı, demokrasinin temel ilkelerinden sayılan çatışma ve uzlaşma kültürünün gelişimine katkı sağlamalıdır. Sonraki süreçte sosyal paylaşım sitelerinden var olan bu durumu iyileştirmesini beklemek daha gerçekçi olacaktır.

İnternet Kullanımının Yayınlştırılması: Ülkemizde internet kullanım oranının henüz gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşmadığı görülmektedir. Eğer internet ve sosyal paylaşım sitelerinin demokratikleşmeye katkı sağlaması bekleniyorsa halkın hiç olmazsa büyük çoğunluğunun bu alanlara erişimi sağlanmalıdır. Bu sayede oluşması muhtemel bir katılımcı demokrasi modelinde herkesin söz hakkı olması sağlanabilir ve çoğulcu bir yapıya ulaşılabilir.

Yeni Medya Okuryazarlığının Geliştirilmesi: İnternet ve sosyal paylaşım siteleri başta olmak üzere yeni medya araçlarının toplum hayatına hızlı ve çoklu giriş yapması geleneksel medyada yaşanan bu alanların kullanımına ilişkin sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bireylerin bu alanların kullanım amaçlarına bakıldığında sohbet, eğlence gibi amaçlar ön plana çıkmaktadır. Demokratikleşme sürecinde önemli değişimler beklenen bu ortamların geleneksel medyada yaşandığı gibi içeriği boşaltılmış ürünlerle dolması istenmiyorsa bireylerin bu alanları daha bilinçli kullanmasını sağlayacak adımlar atılmalıdır.

Sosyal Paylaşım Sitelerine Yönelik Algı Sorunu: Sosyal paylaşım siteleri ile ilgili yeterli bilgiye ulaşamayan, şeffaf bir yapı ile karşılaşamayan kullanıcılarda, bu alanların

egemen güçler tarafından toplumları yönlendirmek, sistemin sürekliliğini sağlamak için kullanıldığı yönünde algılar oluşmaktadır. Ayrıca yönetimlerin bu alanları bireyleri fişlemek, gözetlemek, toplumsal tepkileri bastırmak için kullandığı yönünde endişeler de vardır. Bu algı ve endişelerin çok da yersiz olduğunu söylemek mümkün olmamakla birlikte yönetimlerin bu alanlara müdahale etme çabası içerisinde olmaları, bir takım hukuki düzenlemelerle bu ortamlarda kendilerine karşı gelişen tepkileri bastırmaya ve sindirmeye çalışmaları da bu algı ve endişeleri destekler niteliktedir. Ancak bu alanlar demokratikleşmeye katkı sağlayacak araçlar olarak kullanılacaksa başta sosyal paylaşım siteleri veri paylaşımı ve saklanması konusunda şeffaf bir yapıya bürünmelidir. Sonrasında ise yönetimler bu alanları kontrol etmek için değil halkla buluşmak için kullanmaya çalışmalı, gerçek hayatta olduğu gibi bu ortamlarda da ifade ve düşünce özgürlüğünün garantörü olmalıdır.

Sanal Tatmin: Literatürde de yaygın eleştirilerin başında bu ortamlarda oluşan tepkilerin sonuçsuz kalması ve sadece kullanıcılarına sanal tatminler yaşatmanın ötesine geçememesi yönündedir. Bu durumun en önemli sebebi önce de belirttiğimiz gibi kullanıcılarda tam anlamıyla demokrasi kültürünün gelişmemiş olması, bu nedenle aktif siyaset içinde yer almak yerine daha kolay ve risksiz olan sanal tepkilerle kendilerini ifade etmeleri ve bu sayede takındıkları pasif demokratik tutum ve davranışların huzursuzluğundan kurtulmalarıdır. Şüphesiz demokrasi kültürünün geliştirilmesi ve sanalda oluşan tepkilerin sokakla bütünleştirilerek etkinliğinin artırılması bu sorunun en kökten çözümü olacaktır. Ancak çok yakın görünmeyen bu değişimi beklemek yerine yönetimler halkla bütünleşmek için bu ortamlarda varlıklarını artırmalı, buralarda ortaya çıkan sanal tepkileri dikkate alarak kararlarını vermeli, bir anlamda halkın bu ortamları bir siyaset aracı olarak tanımalarına ön ayak olmalıdır.

Bilgi Kirliliği ve Manipülasyon: İnternet ve sosyal paylaşım siteleri için getirilen eleştirilerin başında bu ortamların bilgi kirliliği yaratması ve manipülasyona açık olması da gelmektedir. Tüm kullanıcıların içerik oluşturmaya olanak tanımayan ve böylesine geniş bir içeriğe sahip ortamlarda bilgi kirliliğinin önüne geçmek ve sadece doğru bilgilerin yer almasını sağlamak veya denetlemek mümkün görünmemektedir. Ancak bu alanların demokrasinin gelişimine katkı sağlaması bekleniyorsa demokrasinin temel ilkelerinden sayılan bilgi edinme ve bilgiyi yayma hakkının gelişiminde, bir iletişim ortamı olarak bu araçlar kullanılmalıdır. Bu nedenle denetlenerek önlenemeyecek olan bilgi kirliliği ve manipülasyonun önüne geçmek için yönetimler halkı bilgilendirme için bu alanları kullanabilir, gerçek hayatta güvenilir birer kurum imajı çizen sivil toplum kuruluşları bu alanda bilgi kaynağı rolü üstlenerek bilgi akışına yön verebilir. Bu sayede doğru ve gerçek bilgiye ulaşan halkın bu alanları benimsemesi ve siyasal iletişim ortamı olarak görmeleri de mümkün hale gelecektir.

Parçalı ve Merkeziz Yapı: Sosyal paylaşım siteleri kendi iç dinamikleri ile de hareket edebilen ve tepkiler oluşturabilen ortamlardır. Gerçek hayatta olduğu gibi bu ortamların da merkezi bir otoriteye bağlı olması şüphesiz bu ortamlardan beklenen demokratik gelişimleri boşa çıkaracaktır. Ancak mevcut merkeziz ve parçalı yapı içerisinde de oluşan tepkiler sabun köpüğü gibi ani ve kısa süreli olabilmekte, sürekli değişen gündem

içerisinde eriyebilmektedir. Oluşan sanal topluluklar gerçek hayattaki topluluklar gibi ortak eylemlerde bulunamadığından, bir anlamda kader arkadaşlıkları yaşanmadığından sıkı bağlarla birbirlerine bağlanamamakta, olduğu gibi hızlı bir şekilde dağılıp yerini yeni sanal topluluklara bırakabilmektedirler. Literatürde de yer alan bu eleştiriler araştırma sonuçlarında da ortaya çıkmıştır. Bireyler kişi veya kurumlardan bağımsız sadece Facebook'ta organize olan siyasi ve sosyal konulu eylemlere karşı çekingen yaklaşmaktadırlar. Öyleyse bu ortamlarda oluşan sanal tepkilerin fiziki varlığa sahip kişi ve kurumlarca yönlendirilmesi gerekir ki bu anlamda en önemli rol sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir. Sivil toplum kuruluşları bu tepkilerin doğmasında birebir merkez noktasına gelmemeli ancak bu oluşumun içerisinde yer alarak hareketin güvenilirliğini artırmalı, belki de en önemli görevlerinin başında gelen toplumda demokrasi kültürünü geliştirmek ilkesini sanal ortamlara taşıyarak sanal demokrasi kültürünün de gelişmesini sağlamalıdır.

Araştırma kapsamında ele aldığımız sorunlar ve çözüm önerileriyle, demokratikleşme ve katılımcı bir demokrasi modeli oluşturulması sürecinde bu alanlardan nasıl verimli bir şekilde faydalanılabileceğine ilişkin öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Ancak bu dinamik ortamların değişen yapısında her geçen gün yeni sorunların veya fırsatların ortaya çıkabileceği veya getirilen çözüm önerilerinin geçerliliğinin kalmayabileceği unutulmamalıdır. Şüphesiz bu süreçte de yeni araştırmalar ve çözüm önerileri sunulacaktır. Sosyal paylaşım sitelerinin demokratikleşmeye katkı sağlaması beklenirken en önemli ve vazgeçilmez, gerekli olan unsur bu tür bir demokratikleşmeyi isteyecek siyasal yönetimlerdir. Sosyal paylaşım sitelerini demokratikleşme sürecine katkı sağlayacak araçlar ve ortamlar haline dönüştürmek için yetkilerini halkla paylaşmayı düşünen, halkın katılımı ile güçleneceğini bilen ve katılımcı bir demokrasi modeli isteyen demokratik zihniyete sahip yönetimler gerekmektedir. Aksi takdirde bu ortamların demokratikleşmeye katkı sağlaması bir yana kullanımının dahi yasaklanabileceği süreçler yaşanacaktır.

Kaynakça

- Arıkan, R. (2005). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayınları.
- Boyd, D. M., Ellison, N. B. (2008). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*(13), 210-230.
- Can, A. (2013). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Geray, H. (2011). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş: İletişim Alanından Örneklerle*. Ankara: Genesis Yayınları.

- Güriş, S., Astar, M. (2014). *Bilimsel Araştırmalarda SPSS ile İstatistik*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kırık, A. M. (2013). Gelişen Web Teknolojileri ve Sosyal Medya Bağımlılığı. Editör:A. Büyükaslan, A. M. Kırık, *Sosyalleşen Birey Sosyal Medya Araştırmaları I*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Lijphart, A. (1984). *Çağdaş Demokrasiler*. (E. Özbudun, & E. Onulduran, Çev.) Ankara: Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği.
- Schmidt, M. G. (2001). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*. (M. E. Köktaş, Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.
- Spitz, D. (1994). *Antidemokratik Düşünce Şekilleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Timm, D. M., Duven, C. J. (2008). *Privacy and Social Networking Sites*. New Directions For Student Services, Wiley İnterscience, Sayı:124 89-103 http://www.readcube.com/articles/10.1002%2Fss.297?r3_referer=wol&tracking_action=preview_click&show_checkout=1 (14 Temmuz 2014 tarihinde erişim sağlanmıştır.)
- Wearesocial, (2018). Global Digital Report 2018. <https://digitalreport.wearesocial.com/> (8 Aralık 2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.)
- Zavala, A. V. (2006). *Katılımcı Demokrasi*. (N. Aras, Çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.